

پژوهش گاہ علوم انسانی و مطالعات تربیتی

رتنا جامع علوم انسانی
چکیده ای از بحث مدیریت آموزشی

نقش کارشناسان و مسئولان نخبین اولیاء و مربیان

احمد صافی

قال علی (ع):

اَوْصِيكُمْا وَجَمِيعَ وُلْدِي وَ اَهْلِي وَ مَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي

بِتَقْوَى اللّٰهِ وَنَطْمِ اَمْرِكُمْ وَ صِلَاحِ ذَاتِ بَيْتِكُمْ :

مدیریت و سیر مختصر آن

اهم نکات و مواردی که رعایت آنها موجب توفیق کارشناسان و مسئولان انجمن اولیاء و مربیان در ایفاء وظایف خویش خواهد بسود اشاره می شود .

مدیریت بمعنی و مفهوم اعم آن فکر تازه‌ای نیست و مطالعهٔ سیر تحول آن در جوامع گوناگون و در ازمینهٔ مختلف مبین آن است که در زمانهای بسیار قدیم و از عهدی که آدمی زندگی اجتماعی خود را آغاز نموده است ، به نوعی از مدیریت استفاده نموده است .

آنچه در سیر تحول مدیریت از آغاز تاکنون مورد توجه و بررسی است ، روشها و فنون مدیریت است که در هر زمان و عصری طبق سواریت اجتماعی و شرایط و امکانات محیطی ، مدیران شیوه یا شیوه‌هایی خاص را در ادارهٔ انسانها و سازمانهای مختلف بکار گرفته‌اند .

در گذشته مدیریت اغلب یک هنر تلقی می شد و مدیران موفق را مدیرانی می شناختند که از پاره‌ای خصایص ذاتی برخوردار بوده و از استعداد رهبری ، هماهنگی و بکارگیری نیروهای مختلف برخوردار باشند .

از اواخر قرن ۱۹ بویژه اوایل قرن بیستم به دلایل متعدد ، در نظام یا سیستم مدیریت تحولی پدید آمد . و به دنبال آن تئوریهای مختلف در مدیریت ارائه شده است کسه از مهمترین آنها ، تئوری کلاسیک ، نئوکلاسیک بروکراسی ، رفتار سازمانی ، و سیستمی رامی - توان نام برد .

فرمود مولا علی (ع) ، من شمارا وهمهٔ فرزندانم واهلم و هرکس که این نوشته به او رسد وصیت می کنم به پرهیزگاری خداوند ، رعایت نظم در امور و برقراری صلاح بین یکدیگر .

در این گفتار کوتاه ، جامع ترین شکل مدیریت رامی توان نظاره کرد ، شکلی که در آن ارتباط انسان با خدا ، باخود و با مردم مورد تاءکید و توجه است .

در مدیریتهایی که هم اکنون در اغلب کشورهای جهان رایج است تکیه بیشتر بر سوسمین نوع ارتباط یعنی ارتباط با مردم است . اما آن نوع مدیریتی که ارتباط مدیران را با مردم ، و ارتباط آنان را باخود در چتر ارتباط با خدا تعیین و تبیین می نماید ، جامع ترین ، موثرترین و کارا ترین شکل مدیریت می تواند باشد .

امید آنکه گفتار نغز مولا علی (ع) که طی نامه ها و خطابه های متعدد در زمینهٔ مدیریت مطرح شده و در کتاب عظیم و بسی نظیر نهج البلاغه آمده است محور مدیریت همهٔ مدیران در رده های مختلف مدیریت قرار گیرد .

با عنایت به گستردگی بحث مدیریت آموزشی و با توجه به وقت محدود در این جلسه بمشامتی مختصر از مدیریت و مدیریت آموزشی شامل مفهوم ، سیر مختصر گذشته ، تعاریف ، اهمیت مدیریت و مدیریت آموزشی ، اکتفا نموده ، به

شده است. ساده ترین تعریف در مدیریت را :
هنر انجام دادن کارها بوسیله دیگران
و در تعریفی جامع تر ، مدیریت هماهنگی
منابع انسانی و مادی در جهت تحقق و تکمیل
هدفهای سازمانی ، گفته اند .

مدیریت آموزشی رانیز به کار برد اصول
تکنیک ها و روشهای مدیریت در سازمانهای
آموزشی و پرورشی برای تحقق اهداف این
سازمانها تعریف کرده اند و هدف از این نوع
مدیریت را راهنمایی ، مددکاری و ایجاد
محیط مناسب برای فعالیت ذکر کرده اند .

دقت در تعاریف مدیریت و مدیریت آموزشی
نشان می دهد که : مدیران آموزشی با بهره گیری
از قابلیت های وجودی خویش و با استفاده از
تکنیک ها و روشهای مدیریت تلاش می کنند تا
از تواناییهای انسانی و امکانات مادی سازمان
آموزشی حداکثر بهره را گرفته ، تلاشهای فردی
و گروهی را هماهنگ نموده ، و همه منابع و
فعالیتها (اعم از انسانی و مادی) را در جهت
نیل به اهداف سازمان ، رهبری نمایند .

از آنجاکه در مدیریت اسلامی مدیران موظفند
علاوه بر اداره کردن و بهره وری از حداکثر

بر اساس مطالعات انجام شده در حوزه
مدیریت و ارائه تئوریهای مختلف در این زمینه
این نظر مورد تاءکید قرار گرفته است که مدیریت
همانند دانشهای دیگر یک علم است و لذا
قدرت مدیریت و توفیق در اداره دیگران
مستلزم آگاهی کامل مدیران از دانشهایی است
که فن مدیریت بر آنها پایه گذاری شده است .

با توجه به این نگرش مدیریت علم است و
همچون سایر علوم آموختنی است و لذا باید به
یادگیری این دانش برای توفیق در کار مدیریت
همت گماشت .

برخی توفیق مدیریت را با میزان تجربه
مدیر همبسته می دانند و باروری مدیریت را
منوط به درگیر شدن با مشکلات و مسائل در عمل
و بدست آوردن تجربه مورد تاءکید قرار
قرار می دهند .

دقت نظر در دیدگاههای فوق و سیر تحول
مدیریت نشان می دهد که بدون عنایت به هر
کدام توفیق در مدیریت و مدیریت آموزشی
زیاد نخواهد بود . و لذا توانایی های وجودی
و قابلیت های خدادادی ، آگاهی از اصول و
تکنیک های مدیریت و برخورداری از تجارب
عملی ، ضمانتی بر توفیق مدیران بویژه مدیران
آموزشی خواهد بود .

توجه به دیدگاههای فوق ، کسانی را که در
انتخاب مدیران سطوح مختلف نقش دارند
می تواند یاری دهد و آنان را در انتخاب
ضوابط صحیح کمک نماید .

تعاریفی از مدیریت و مدیریت آموزشی

برای مدیریت و مدیریت آموزشی با توجه به
به بینش صاحب نظران ، تعاریف متعددی ارائه

امکانات و منابع سازمان به رشد و تعالی افراد بپردازند، لذا مدیران آموزشی باید علاوه بر اداره سازمانهای آموزشی و بالا بردن حداکثر کارایی آنها، محیطی فراهم آورند تا رشد معنوی و کمال اعضای درون سازمان آموزشی نیز به خوبی میسر گردد.

انواع مدیریت

باتوجه به نیاز انسانها و جامعه ها سازمانهای متعدد بوجود آمده و بتدریج گسترش یافته و می یابند، نظیر سازمانهای فرهنگی آموزشی، پرورشی، صنعتی، بازرگانی تنوع سازمانها، تنوع مدیریتها را نیز می طلبد که از بین آنها، مهمترین، موثرترین ظریف ترین و درعین حال حساس ترین نوع مدیریت را، مدیریت آموزشی می توان بشمار آورد.

مدیریتی که در سازمانهای آموزشی و پرورشی قابل طرح است و موضوع این سازمانها، انسان است و پرورش قابلیتهای خدادادی او، رشد دادن به ابعاد وجود او، ساخت او درجهت فطرت و بالاخره هدایت صحیح و منطقی او در جهت کمال، مدیریتی که نقش هدایتی مددکاری، تقویتی و همفکری دارد.

مدیریتی که می کوشد تا فضائی سالم بوجود آورد، فضائی که در آن از یکسو فرصت رشد اخلاقی، عاطفی، عقلانی، اجتماعی و جسمانی در کودکان، نوجوانان و جوانان فراهم آید و از سوی دیگر کارکنان اداری و آموزشی سازمان، همه قابلیتها و مهارتهای خویش را در خدمت تحقق اهداف سازمانهای آموزشی و پرورشی قرار دهد.

لذا آنانکه به گونه ای در کار مدیریت آموزشی مسئولیت دارند و هدایت سازمانهای مختلف

آموزشی و پرورشی را بطور مستقیم و یا در سازمانهای ستادی در نقش پشتیبانی برعهده دارند کاری بس حساس و مهم را پذیرفته اند. توفیق مدیران آموزشی و دست اندر کاران تعلیم و تربیت در ایفای وظایف خویش مستلزم خصایصی چند بعدی و چند گانه است.

اینک به قسمتی از این خصایص، آگاهیها و مهارتها که به دنبال یک بررسی در زمینه مدیریت مدارس، تربیت و انتخاب آنان مورد تأکید قرار گرفته است اشاره می شود. (۱)

— مبانی اسلامی رهبری و مدیریت را بدانند و سرلوحه کار خود قرار دهند.

— با فرهنگ ملی و اسلامی کشور خود آشنایی کافی داشته باشند.

— نظام آموزش و پرورش کشور خود را به خوبی بشناسند و از سوابق و تحولات تاریخی آن آگاه باشند.

— از فلسفه، ارزشها، هدفها و مقاصد کلی آموزش مطلع باشند.

— با اندیشه ها و نظریه های مدیریت و رهبری آشنا باشند و به اقتضای محیط کار خود آنها را بکار بندند.

— به کار خود به عنوان مدیر آموزشی، نگرش آگاهانه و علمی داشته باشند.

— بر مسئولیتهای و وظایف چند بعدی آموزشی ارشادی، فرهنگی، اجتماعی و اداری خود واقف باشند.

— مشکلات و مسایل مدارس و نظام آموزشی را در رابطه با شرایط و ویژگیهای جامعه تجزیه و تحلیل کنند.

بعد موکول کرده و در ارتباط با این مباحث به نکات زیر اشاره می کنیم .

کاربرد بحث مدیریت آموزشی در انجمن اولیاء و مربیان
ونگات مورد توجه کارشناسان و مسئولان انجمن

با توجه به مباحث مطرح شده یکی از سازمانهای مهم آموزش و پرورش که رسالت پیوند و برقراری ارتباط صحیح بین اولیاء و مربیان را در کشور برعهده دارد ، انجمن اولیاء و مربیان است . انجمن براساس اهداف ، وظایف و نوع سازماندهی در مرکز ، استانها ، شهرستانها و مدارس ، فعالیت دارد .

ارتباط مدیران ، کارشناسان و مسئولان انجمن در رده های مختلف به شکل مستقیم یا غیر مستقیم با دانش آموزان ، معلمان ، کارکنان اداری ، مدیران مدارس ، مدیران دستگاههای ستادی و اجرایی بویژه با اولیای دانش آموزان است .

برقراری ارتباط صحیح و حسنه با اقشار گفته شده از یکسو و بهره وری از حداکثر منابع انسانی و مادی در جهت تحقق اهداف انجمنها ، مستلزم خصایص و مهارتهایی است که کارشناسان و مسئولان انجمن باید بدانها متصف گردند و در خود بارور سازند که به مواردی از آنها در سطح مدیریت مدرسه نیز اشاره شد .

نظر به اهمیت نقش مدیران ، کارشناسان و مسئولان انجمن ، رعایت نکات ذیل ، زمینه را برای توفیق آنان در ایفای وظایف خویش فراهم و مساعد می سازد .

— سابقه آموزشی و سابقه معلمی — حداقل (سال) داشته باشند .

— در زمینه مدیریت دارای مهارتهای فنی انسانی و ادراکی باشند .

— در زمینه علوم تربیتی و روانشناسی ، دانش و معلومات کافی داشته باشند و از این لحاظ بتوانند معلمان مدارس را راهنمایی کنند .

— روابط و مناسبات متقابل میان مدرسه خانواده و جامعه را درک کنند و در انجام وظایف محوله ، آنها را نادیده نگیرند .

— مسایل و مشکلات روانی و رفتاری دانش آموزان را در پرتو علوم روانشناسی و رفتاری تشخیص دهند و در حل آنها کوشش نمایند .

— قوانین و مقررات نظام آموزشی را به خوبی بدانند و برای حل مشکلات مدارس از آنها مدد بگیرند .

بحث در مورد عناصر یا وظایف عمده مدیران آموزشی ، مهارتهای بایسته آنان برای توفیق در اداره واحد های آموزشی را به

۴ - باتوجه به ضرورت آگاهی کارشناسان و مسئولان انجمن در امور اداری و مقررات آموزشی و تاحدی مقررات مالی ، می باید با مطالعه مستمر قوانین آموزشی ، اسانامه ها آئین نامه ها ، بخشنامه ها و دستورالعملها نسبت به افزایش اطلاعات خود در این زمینهها همت گماشت .

۵ - باتوجه به اینکه همه تلاشهای مدیران و کارشناسان می باید درجهت اهداف هرسازمانی متبلور شود لذا باید کارشناسان و مسئولان با اهداف انجمن در راستای اهداف کلی آموزش و پرورش بخوبی آشنا شوند و به تحلیل اهداف بپردازند ، آنگونه که برنامه ریزی و عملیات خود را همواره در ارتباط با اهداف و ناظر بر آنها تهیه و تدوین نمایند .

۶ - توفیق در اهداف انجمن مستلزم عنایت اساسی به برنامه ریزی کوتاه مدت ، میان مدت و دراز مدت است . کارشناسان و مسئولان انجمن باید به اصل برنامه ریزی و برنامه داشتن معتقد بوده و دورنمای آینده فعالیت های خود را ترسیم نمایند .

۱ - کارشناسان و مسئولان انجمن باتوجه به این اصل که در مدیریت اسلامی ، مدیریت برخورد ، و خودسازی مقدم بر مدیریت بردیگران و دگر سازی است باید در تزکیه نفس ، صفای باطن صیقل دادن وجود ، و بالاخره خودسازی مجدانه بکوشند و عایقها و مانعها را بزدایند و این مهم را در اولویت برنامه های خویش قرار دهند .

۲ - از آنجا که مهارت در برقراری روابط صحیح انسانی از مهمترین نوع مهارتها در مدیریت آموزشی است ، کارشناسان و مسئولان انجمن باید از طریق تخلق به اخلاق اسلامی و ملکه کردن فضائل اخلاقی از طریق توجه تذکر و استمرار ، قدرت و توان نفوذ در دیگران و ارتباط مناسب با آنان را در خود تقویت کنند . و در این راستا از اخلاص در فکر و عمل ، حسن خلق ، سعه صدر ، صداقت ، صمیمیت و محبت و برخوردار گردند .

۳ - کارشناسان و مسئولان انجمن باید در جهت رشد فرهنگی ، اجتماعی ، فکری خود از طریق خود آموزی ، مطالعه مستمر ، گذراندن دوره های مختلف آموزشی بویژه در علوم اسلامی ، علوم تربیتی و روانشناسی بکوشند و با نتایج برآمده از پژوهشهای آموزشی و پرورشی و نوآوریهای ناشی از آنها آشنا شده و مرتباً به دانش افزایی بپردازند .

ساده اندیشی است اگر گمان رود بدون دانش و آگاهیهای لازم از خصایص کودکان و نوجوانان و جوانان ، اهداف هریک از دوره های آموزشی ، اطلاعات آموزشی و اداری ووقوف به فلسفه وضع مقررات آموزشی و کاربرد آنها ، می توان به اداره دستگاههای آموزشی پرداخت .

باید به نظارت و ارزشیابی از خود از طریق خود سنجی و سپس به نظارت و ارزشیابی دیگران بپردازند و از این راه به میزان پیشرفت تنگناها، عملکرد خود و دیگران واقف گردند. در این راستا افزون و روشهای مناسب ارزشیابی به خوبی بهره گیرند.

۱۰ - درجهت رشد فکری و اخلاقی اولیای دانش آموزان و افزایش آگاهی آنان به رموز تربیت فرزندان، کارشناسان و مسئولان انجمن باید، از طریق تشکیل کلاسها، ایراد سخنرانیها ارائه مقالات و کتابهای سودمند، طرح بحثهای جالب تربیتی، آنان را در یاری دادن به تربیت کودکان، نوجوانان و جوانان خویش توانا و قادر سازند و عظمت، اهمیت و اثربخشی مراقبت و تربیت بموقع فرزندانشان را یادآور شوند.

مکن در این چمن سرزنش به خودروئی
چنانکه تربیت می دهند می رویم.

(۱) فصلنامه، تعلیم و تربیت، زمستان ۱۳۶۴، مقاله، ضرورت و اهمیت توجه به مدیریت آموزشی، دکتر علی علاقه بندص ۱۳

آنانکه در روز، می اندیشند و آنی تصمیم می گیرند چگونه می توانند داعی هدایت سازمانهای آموزشی و پرورشی را داشته باشند.

در این زمینه جمع آوری اطلاعات همه جانبه از موقعیت فرهنگی و آموزشی منطقه، تحلیل این اطلاعات و تهیه طرحهای لازم، براساس آن یک ضرورت است. زیرا تصمیم گیری در مدیریت آموزشی، بدون داشتن اطلاعات جامع و تحلیل آنها، عاقلانه بنظر نمی رسد.

۷ - انجام بررسیهای مسوردی و پاره‌ای پژوهشهای منطقه‌ای در باره، نفس، عملکرد و سایل انجمنهای اولیاء و مربیان نیز یک ضرورت است زیرا اصالت برنامه ریزی وقتی است که از بررسی و پژوهشهای لازم نشاء گرفته باشد و زیر بنای فعالیت‌های مدیران آموزشی و کارشناسان را پژوهش تشکیل دهد.

۸ - شناخت نظام آموزش و پرورش و نگاهي مجموعه‌ای و سیستمی به آن، آگاهی از اهداف و وظایف هر یک از سازمانهای ستادی و اجرایی و بهره وری بموقع از همکاری این سازمانها کارشناسان را در توفیق وظایف محوله یاری می دهد.

۹ - باتوجه به اصل نظارت و ارزشیابی در مدیریت آموزشی، کارشناسان و مسئولان انجمن

یکی از سازمانهای مهم آموزش و پرورش که رسالت پیوند و برقراری ارتباط صحیح بین اولیاء و مربیان را در کشور بر عهده دارد، انجمن اولیاء و مربیان است.

ویژگی نوزدهم :

برای خانواده متعادل این است که در خانه اثری از معنویت باشد. مذهبی بودن نه تنها برای خود بلکه بخاطر حفظ و صیانت کودک و حسن تربیت او ضروری است زیرا که سبب جلب ایمان کودک به سوی والدین می شود و وابستگی طفل را به پدر و مادر استوار و محکم می سازد. یا دخدا، توکل براو، اتکای به او، مددخواهی از او در حضور فرزندان اثری عمیق در رشد و سازندگی شان می گذارد. بخصوص در سنین نوجوانی آنها که اضطراب از هرسو برآنان حمله وارد می آورد و کودک نیاز به محیط امن دارد.

ویژگی بیستم

این است که پدر و مادر الگو و معرف تزی باشند که از آن در حضور کودک دفاع می کنند. یک پدر می خواهد فرزندش چگونه فردی باشد؟ خود باید همانگونه سلوک و رفتار داشته باشد. یک مادر می خواهد فرزندش در جنبه سخن و عمل و غیبت و بددهنی چگونه فردی باشد. خود باید در این جنبه ها مراقب خود باشد. اگر دل مان می خواهد فرزندمان اهل نماز اول وقت باشد خودمان سجاده را در اول وقت پهن کنیم و به نماز بایستیم. اگر می خواهیم که فرزندمان صادق و راستگو باشد خود بایدگوی صدق و صفارا از دیگران برائیم. خوب براین اساس و مخصوصا " باتوجه به محدودیت وقت عرایض را خاتمه می دهیم و امیدوارم لحظاتی را که برای استماع این عرایض گذرانید بحساب ضایعات عمرتان نباشد.

باشند و مستخدم. هر قدر تفاوت سنی در بین فرزندان کمتر باشد امکان رشد تربیتی بیشتر است.

ویژگی هفدهم :

خانواده ای متعادل است که در آن پیوند باشد نه از هم گسستگی، در آن طلاق و متارکهای نباشد. فرزند در رابطه با پدر یا مادر منتظر دیدار و یا وعده ملاقات نباشد. این یک جراحست عاطفی بردل کودک است که از مادر جدا شود بویژه که طفل در سنین خردسالی مادر راملک خود می شناسد. و برای او بسیار گران است که مثلاً " منتظر باشد تا روز دوشنبه برسد و او مادر یا پدرش را ببیند.

ویژگی هجدهم :

این است که فرزند در کنار پدر باشد نه ناپدری، در نزد مادر باشد نه نامادری. بهر میزان که عمر بچه در ورای این نظام بگذرد میزان عدم تعادل در رفتار بعدی بیشتر مشهود است. ناپدری هر چند خوب و ارزنده باشد پدر نیست و نامادری هر چند دوستدار کودک باشد مادر نیست. برای آنها کودک بچه مردم است و درباره بچه مردم این فکر وجود دارد که اگر دامنی و کودکی آتش بگیرد اول آتش دامن خود را فرو می نشانند بعد آتشش بدن بچه مردم را.